

Navadno je smeh, kakor smo že zgoraj omenili, zunanji znak prijetnega čustva. To pa se proizvoda pri človeku, stoječem na nizki stopinji omike, največ po samoohrambi in samočutju; zakaj njemu je življenje v prvi vrsti trud za obstanek, zato mu pa vse, kar pospešuje njegov obstoj in s tem samočutje, napravi tudi prijetno čustvo, ki se na zunaj kaže s smehom. Opažamo te vrste smeh zlasti ondi, kjer se bje hud boj za obstanek, ki se pa slednjič konča z zmago, tako da je poražen nasprotnik, kateri je prej pretel uničiti življenje. Tako so od veselja poskakovali Homerjevi junaki, kadar so pobili kakega sovražnega junaka. Med veselimi vzkliki ljudstva je peljal zmagoviti rimski vojskovodja v slovesnem sprevodu premaganega kralja, njegovo družino in druge imetnike skoz Rim. Vesele slavnosti sledé tudi dandanes zmagam, velikim in malim, pridobljenim na bojnem polju ali v zasebnem življenju: jeden se raduje na stroške drugega. —

Prijetno čustvo, ki nastane vsled samočutja, vzbujenega in okrepljenega po rešitvi in osloboditvi, pa učinja pri ljudeh surovega srca lahko zasramovanje podleglega nasprotnika. Misel na prejšnjo njegovo moč in sedanjost onemoglost vzbudi v surovežu nagon osvete, ki se v barbarskih časih in pri barbarskih narodih kaže v grdem ravnanju z ujetniki in v oskrnjevanju mrličev. Svetovna zgodovina nam nudi nebroj takih žalostnih vzgledov, in tudi tekoča kronika zločincev in njih zločinov nam kliče vedno v spomin, kako daleč so še tudi najbolj omikani narodi za idealom človeške družbe. Sicer pa se bodo taki izbruhi čustva smešnosti prikazali v bolj ali manj brutalni obliki tako dolgo, dokler se boj za obstanek ne olajša in ne oblažijo srca ljudske množice.

Iz ravnokar omenjenega razkladanja smo razvideli, da je tudi moč važen činitelj smeha; le tedaj se komu smejemo, če je v kateremkoli oziru slabši od nas, ali če vsaj mislimo,

da je. Zato je smeh ostro orožje, katero se lahko z velikim uspehom rabi proti nasprotniku. Iz istega razloga pa tudi ni nikdo rad zasmehovan. Vsakdo hoče veljati vsaj toliko, kolikor njegovi vrstniki; naravno je torej, da mu mora neprijetno biti, če se stavi v katerem-sibodi oziru pod nje, kar se mu pa ravno z zasmehom očitno pokaže. Pripoveduje se sicer, da je Sokrat med predstavo Aristofanove komedije „Oblaki“, v kateri ga je pesnik hudo napadal, nalašč vstal, češ, da bi mogli gledalci karikaturu primerjati z originalom. Pa takih ljudij je pač le malo, ki bi mogli zasmehovanje prenašati s Sokratovim humorjem. Vsaj preprostega človeka navadno ne moreš prej in hujše razjeziti, kakor da ga zasmehuješ.

Že s tem, da je kaka stvar od jedne ali druge strani smešna, kaže se, da ni popolna in ne zasluži neomejene veljave. Zato pa radi iščemo smešnih peg ondi, kjer se zahteva avtoriteta in priznanje. V tem slučaju je smeh pojav čustva moči in osloboditve in je kot tak smrtni sovražnik vsega, kar hoče biti vzvišeno. Zaradi tega se pa nam tudi vidi v situacijah prisiljene resnosti marsikaj smešno, kar bi nam v drugem položaju ne moglo vzbuditi smeha. Že to, da se more kaj brez volje ali celo proti volji gospodujejoče avtoritete zgoditi, provzroči zavest slobode in s tem smeh. Isto opažamo vsak trenutek v šoli: najneznatnejši dogodjaj, ki se pripeti proti volji učiteljevi, vzbudi med učenci veselost. Naravni predmet čustva smešnosti pa postanejo one avtoritete, katerim se je začelo gospodstvo majati. Jasen vzgled za to nam podaja nastanek komične poezije Aristofanove v starih Atenah in Molière-ove na Francoskem. Istotako morejo politični šaljivi listi propevati le v republikah in ustavnih državah, kjer je zavest slobode dovolj razvita, da se izraža v smešenju slabih strani ljudstvu odgovorne vlade in njenih organov.

(Konec.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Slov. Matice“ za 1. 1897.

Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. Karol Štrekelj. II. snopič. Str. 197—392. — V tem snopiču je nadaljevanje pripovednih pesmij in sicer od številke 127. do 358. Pesmi so raznega značaja in razne vrednosti. A o pesmih pač ni da bi govorili, o teh se bo lahko pisala pozneje zanimiva narodopisna študija: tu nas zanima način, po katerem objavlja g. Štrekelj narodno blago. In reči

se mora, da ta način je kakor jedino pravi, tako tudi res znanstven. Tu se nam podajajo narodne pesmi tako, kakor so prišle iz ust naroda, ali bolje: kakor so zapisane v podstavi. Urednik ni preminjal in popravljaj. Kjer je imel poleg tiskane vira tudi pisano pesem, ravnal se je seveda po zapisanem viru in premembe v tiskani pesmi naznanil pod črto. Sploh je pod črto natančen kritični aparat, v katerem so točno označene vse inačice kakega drugega vira. Ko čitamo tu pesem za pesmijo in jih med seboj primerjamo, obža-

lujemo, da niso vsi nekdanji nabiralci zapisovali pesmi natančno po besedah in izgovarjavi narodovi.

Tako nam tudi ta snopič priča, da se je izdajanje in urejanje naših narodnih pesmij poverilo pravemu možu, ki bo sestavil zbirko v čast slovenskemu narodu. Res je, da bi se bila zbirka v tem snopiču še povečala s tem, da bi bil urednik sprejel nekaj pesmij spotikljive vsebine; toda, da tega ni storil, to zbirki nikakor ni v škodo, ker je v sedanjem obsegu obče rabljiva, kar bi sicer ne bila.

Ker more biti vsemu slovenskemu narodu na tem, da se to delo dovrši častno, naj bi vsakdo, kdor ima ali hrani kaj narodnega pesniškega blaga, čim najpreje je poslal gospodu uredniku z naslovom: *Gospod dr. Karol Štrelkelj, profesor. Graz. Universität.* Uredniku pa želimo zdravja in vstrajnosti, da bi dokončal to tako dobro začeto in osnovano delo. L.

Hrvaška književnost.

Knjige „Matice Hrvatske“ za leto 1896.

(Dalje.)

Nikola Baretić. *Pripoveda Vjenceslav Novak. Zabavne knjižnice svezak 188.—189.* 8°. Str. 220. Cena 50 kr. — Vjenceslav Novak nam je star in dober znanec; malo ne vsakega leta ga nahajamo med pisci Hrvat. Matice in če ga ne bi bilo, pogrešali bi ga težko. Privadili smo se ga. Letos nas ni vodil tje v svoje Primorje, katero je že tolikokrat lepo opisal, vendar tudi Primorja ni mogel pozabiti, dasi se večji del njegove povesti vrši v Zagrebu. V „Nikoli Baretiću“ izbral si je poseben način in nas precej v početku vrgel v sredo dejanja, a ko je s tem pobudil v nas zanimanje, začenja nam pripovedovati življenje svojega glavnega junaka. Nikola Baretić je vseskozi simpatična in poštena duša, izvrsten domorodec, kateri iskreno ljubi svojo plemenito — ženo Marijo, kakor tudi ona njega. Čuden slučaj vzbudi v njem ljubosumje, v njegovi tako idejalni obitelji zavлада nemir; ta ga privéde do greha in obupa, iz katerega ga reši njegova žena. S krvavečim srcem in bolnim telesom odide v svet, dokler ne ozdravi telesno in duševno in se zopet povrne k njej, katero je vedno iskreno ljubil, da živi za svojo obitelj in za svojo domovino, katera se je tudi preporodila in otrsela tujih okov. Pisec pripoveduje gladko in mikavno, jezik mu je lep, a cela snov poučna in nič spotikljiva. Novaku, kateri je tudi ozdravel od težke in dolge bolezni, želimo tudi nadalje krepkega zdravja, da spiše še mnogo povestij, katere bodejo osnovane na tako zdravem in blažilnem temelju, kakor je njegova povest „Nikola Baretić“. J. Barlè.

Iz bilinskoga svieta. *Prirodopisne i kulturne crtice. Napisao dr. Stjepan Gjurašin. Knjiga*

četvrta. Sa šestdeset i jednom slikom. Nagradjeno iz zaklade grofa Draškovića za godine 1895. Vel. 8°. Str. 244. Cena 1 gld. 50 kr. — Ta knjiga je XXI. v vrsti „poučne knjižnice“. Obdeluje pa sicer težavno, a jako zanimivo tvarino, namreč življenje in hranjenje rastlin. Pisatelj razkriva one zapletene pojave, ki se večinoma skrivajo našim očem, ki se pa odpirajo — drobnogledu. Drobnogled nam je pokazal stanice (celice), njih sestav in gibanje (preminjanje); na podlagi tega moremo zvedeti, kako dobiva rastlina hrano iz zemlje in kako jo obdeluje ali preminja, da si jo prisvoji, t. j. premeni v svoje dele. Ob tem govori pisatelj obširno o listu in njegovem delovanju. Kako veliko število je rastlin in kaj učinjajo, kažejo med drugimi zloglasni bakteriji, katere zanimivo opisuje posebno poglavje. Jednako kakor hranjenje je zapleteno tudi množenje rastlin, katero nam pisatelj razkazuje v zadnjem delu. Tu vidimo tudi, kako važne so žuželke za množenje rastlinsko. Na posameznih vzgledih se nam lepo pojasnjuje razkladanje, kakor tudi lične slike dobro kažejo, kar bi sicer v prirodi našli samo težavno.

Kakor so vse dosedanje knjige te vrste poljudne, tako je tudi ta knjiga pisana lahko in prijetno. Čitatelju se odpira pogled v globočino božje modrosti. Jezik je vseskozi lep, imena rastlin so navedena največkrat hrvaško, latinsko, nemško in tudi laško. Mislimo, da bi laških imen ne bilo treba; bolje bi bilo podati slovenska imena, kjer se ločijo od hrvaških, s čimer bi bila ta knjiga dvakrat bolj prikupljiva za Slovence. (To stvar, da bi se „Hrvatska Matica“ v terminologiji ozirala na Slovence, toplo priporočamo v preudarek odboru in pisateljem.) V obče pa je „Hrv. Mat.“ le častitati zaradi takih književnih del. S.

Danica. *Koledar i ljetopis društva svetojeronimskoga za god. 1898.* Str. 240. Cena 25 kr. — Kakor vsakega leta, tako je tudi letos priljubljena „Danica“, — katera je tiskana v 48.000 iztiskih — bogata in raznovrstna po vsebini. Najpopreje so življenjepisi pokojnikov: Mihovila Pavlinovića, dr. Bogoslova Šuleka in Radoslava Lopasića. Opomnili bi, da je prvi životopis za preprostega čitatelja težko umeven, pa bi bilo želeli, da se tudi životopisi pišejo tako, da jih sleherni čitatelj umeva, ker samo ondaj jih bodo čitali z zanimanjem in koristjo. Razne kraje lepe hrvaške domovine prikazujejo nam slike s kratkimi, primernimi spisi. Ivan Lepušić. znani hrvaški pripovedovalec, je napisal črtico „Timotija“, a radi bodo čitali tudi predstavljeno povest „Božić“. Drugi članki v „Danici“ so večinoma poučne vsebine. Med njimi je koristen kratki, jezgroviti spis: „Kako je jednostavno liječenje bolesti po Kneippu.“ Dasi hrvaški